

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בהידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לעילוי נשמת
החבר ר' אברהם ז"ל
בן ברוך מאיר ז"ל
תנצב"ה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

כרשת קרח תשע"ב

כתב חידה

בשלשה שמות נקראתי,
ולאיש האדמה נדמיתי.

לאחר שבעוון חמור שגגתי,
בבית הקברות שנים ישבתי.

בימי ברעש כולם נסו,
ואותי הבהילו אותם שהפיסו.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תזכורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזה בפרשה או בפרש"י

דבר תורה

"וידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר בקר וידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו". במדבר ט"ז ה'.

איתא בתנחומא (סי' ה'), "בקר וידע ה' מה ראה לומר בקר ויודע... דבר אחר, בקר, אמר להם משה, גבולות חלק הקב"ה בעולמו. יכולין אתם לערב יום בלילה, זהו שאמר הכתוב בתחלה (בראשית א' ה' - ה'), (ויהי ערב ויהי בקר) ויבדל אלהים בין האור ובין החשך... ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, בשביל תשמישו של עולם. וכשם שהבדיל בין האור ובין החשך, כך הבדיל את ישראל מן העכו"ם, שנאמר (ויקרא כ' ה'), ויבדל אתכם מן העמים להיות לי, וכך הבדיל אהרן שנאמר (דה"א כ"ג א'), ויבדל אהרן להקדישו (ב)קדש (ה) קדשים. אם יכולים אתם לעכב אותה הבדלה שהבדיל הקב"ה בין היום ובין הלילה, כך תוכלו לבטל את זו, לכך אמר להם בקר ויודע ה' וגו', כבר הוא מתוקן את אשר יבחר בו יקריב אליו... וכפרשי"ו בקצרה, "ומדרשו בקר, אמר לו משה, גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בקר לערב, כן תוכלו לבטל את זו, שנאמר ויהי ערב ויהי בקר ויבדל, כך ויבדל אהרן להקדישו...".

דבריו אלו של משה רבינו, שתלה את ההבדלה בין אהרן לשאר בני שבטו, בהבדלה בין היום ובין הלילה, צריכה ביאור, מה השייכות בין השנים. זאת ועוד, מה כוונת משה באומרו לקרח, שאם הוא יצליח לבטל את ההבדלה בין היום ללילה, הוא יוכל לערער על הכהונה גדולה של אהרן, וכי תעלה על דעתך שקרח יוכל לבטל הבדלה זו, ואף אם יוכל לבטל הבדלה זו, מדוע שבעקבות כך יוכל לערער על הכהונה.

בתפילות של שבת אנו אומרים, "חמדת ימים אותו קראת", ששבת היא 'חמדת ימים', וצריך ביאור, מדוע שבת נקראת כך, היכן מצאנו שכל הימים חמדו את השבת.

במקומות רבים בתורה אנו מוצאים שהתורה כותבת אודות היתר בעשיית מלאכה בששת ימי המעשה, כגון (שמות כ' ח'), "ששת ימים תעבד וְעֲשִׂיתָ לַלַּיְלָה מְלֶאכֶתְךָ" (וכן שם כ"ג ו"ב), "ששת ימים תעשה מעשיך...". ועוד. ולכאורה היתר זה צריך ביאור, וכי מדוע שיהיה צד לומר שששת ימי המעשה אסורים במלאכה, שהתורה צריכה לכתוב לנו היתר מיוחד בימים אלו בעשיית מלאכה.

ב'סידור אוצר התפילות, בפירוש ענין יוסף, כותב, שבספר 'גבול בנימין', הביא מדרש, שבתחילת בריאת העולם, ברא הקב"ה שבוע של ששה ימים, שכל יום בו הוא עושה ושמונה שעות, ארבע עשרה שעות ליום וארבע עשרה שעות ללילה, והקדיש הקב"ה שביעית מכל יום ולילה להיות קודש, והיינו, שהשעתיים האחרונות של כל יום והשעתיים האחרונות של כל לילה היו קודש. ובאו ששת ימי המעשה לפני ה' ואמרו לפניו, רבונו של עולם, הרי כולנו שוים, ואין בינינו ראש, תנה עלינו מושל וקצין. וקיבל הקב"ה בקשתם, ולקח מכל יום ארבע שעות, את אותם השעתיים הקדושות של היום והשעתיים הקדושות של הלילה, והעמיד את היום על עשרים וארבע שעות, שתיים עשרה שעות ליום ושתיים עשרה שעות ללילה, ואת אותם שעתיים שלקח מכל יום ולילה, צירפם יחד ועשה מהם יום אחד, הוא היום השביעי, שכולו קודש, ובזה קיבל הקב"ה בקשתם וגם נתקיים תחילת המחשבה, ששביעית של השבוע יהיה קודש.

לפי דברי המדרש הללו, מבואר היטב מדוע שבת נחשבת כחמדת ימים, היות וכל הימים חמדו והצפצפו בה, ואף כל עיצומה של שבת לא באה אלא מהשעות שנתנו כל יום ויום מחלקם. וגם מבואר מדוע כתבה התורה היתר של מלאכה בששת ימי המעשה, היות ובתחילת הבריאה היה בכל יום ויום קודש, וכל ששת הימים היו אסורים במלאכה מחמת הקדושה שבהם, והיה מקום לומר שאף שהשעות הקדושות של כל יום ויום עברו ליום השביעי, לטבת קודש, מכל מקום איסור עשיית מלאכה באותן שעות נשאר במקומו, שכל יום ויום יש איסור לעשות מלאכה במשך שעתיים, ויתכן ואף יתרה מכך, שכל הימים איסור בעשיית מלאכה מחמת הקדושה שהיתה בחלקם, לכך באה התורה וכותבת היתר מיוחד לששת ימי המעשה, שמותר לעשות בהם מלאכה בכל עת ושעה, ורק יום השבת אסור במלאכה.

ברי"ש ספר 'חמודי דניאל' (לרבי דניאל ב"ר יעקב זצ"ל, מו"צ ק"ק הוראדנא, הוראדנא תק"ע), ברי"ש הספר 'בכדי שלא להוציא הנייר חלק', הביאו המדפיסים 'שלשה גרגרים בראש אמיר', ובגורגור הראשון מנאר הנהמ"ח זצ"ל את דברי התנחומא בפרשתינו, ע"פ מה שהבאנו.

יסוד טענתו של קרח ועדתו היתה, שעם ישראל לא צריך ראש ומושל, כפי שטענו כשנקהלו על משה ואהרן (במדבר ט"ז ג'), "...ויאמרו אלהם רב לכם כי כל העדה פלם קדשים ונתתם ה' ומדוע תתנשא...". ועל כך הלך קרח להוכיח את טענותיו עם 'טלית שכולה תכלת' ו'בית מלא ספרים'.

השיב לו משה (שם ה'), "וידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר בקר וידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו", יסוד טענתך היא בטעות, כל המציאות של העולם הוא על ידי שיש ראש ומושל, ואם אתה רוצה לשנות את הדברים, ראשית עליך לשנות סדרו של עולם, להפוך בוקר לערב וערב לבוקר, למרות שכעת כבר העריב היום והשמש שקעה, עליך להחזיר את הבריאה לתחילתה, שהשעתיים שנלקחו מיום זה לשבת, יחזרו אליו, ואז כעת יהיה עדיין יום, אז נדע שהצדק אתך, ועם ישראל לא צריכים קצין ומושל.

אבל כל עוד קרח לא יכול לשנות את היום והלילה, אות ומופת הוא שהבריאה בנויה באופן שצריך להיות ראש וקצין, וא"כ, עם ישראל צריכים ראש וקצין, ואהרן הוא זה שצריך להיות המובדל מכל העם, שרק הוא יכול לשרת לפני ולפנים, שרק בו בחר ה' מכל ישראל.

חילוקא דרבנן

כתב רש"י (במדבר ט"ז ב'), "וישלח משה וגו'. מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום", ומשמע שמיד כשפורצת מחלוקת ח"ו, יש ענין לכל אחד שיכול, לנסות להשלים תיכף ומיד.

עיי' ביומא (פ"א א'), "רב הוה ליה מילתא בהדי ההוא טבחא [הטבח חטא לו - רש"י], לא אתא לקמיה [ללומר, בכל השנה לא בא הטבח לפייס את רב]. במעלי יומא דכפורי אמר איהו, איזיל אנא לפיוסי ליה [ללומר, בערב יולי'פ, אמר רב, אני אלך לפייסו]...". ולפי דברי רש"י יש להבין, מדוע לא הלך רב להתפייס עמו כבר באמצע השנה.

וצריך ביאור!!!

בין חידות

מה הקשר בין
'מצות השמיטה'
'למצוות הלויים'
בזמן הזה.

מעשה רב

לרגל שמחה משפחתית שבת ראובן עם משפחתו בעיר רחוקה ממקום מגוריו, בה לצערינו ישנם כאלו שאינם שומרים שבת, ר"ל. בהגיעו שם בירר אצל בעל השמחה היכן נמצא בית הכנסת בו יתפללו בשבת קודש, והוברר לו שישנם שני דרכים להגיע לבית הכנסת, האחת ארוכה והשניה קצרה.

בשבת קודש בחר ראובן לילך בדרך הארוכה, ובניו, שמעון ולוי, שהלכו עמו התפלאו, מדוע אביהם בחר בדרך זו הארוכה יותר, הרי יש ענין בשבת שלא להרבות בהילוך (שבת ק"ג ב').

כשדנו השניים ביניהם אודות כך, טען ראובן, כנראה שטעמו של אבינו, משום שבדרך הקצרה רואים חילולי שבת ר"ל, וכידוע שראיות אלו אינם משפיעים לטובה, ועל כן העדיף האב לילך בארוכה, להמנע מראיות אלו.

לעומתו טען לוי, שהיות והענין שלא להרבות בהילוך בשבת הוא 'מצד הדין', ואילו להימנע מראיית חילולי שבת ר"ל, אולי הוא רק ממידת חסידות, על כן מסתבר שהטעם הוא משום 'שכר פסיעות' או כל טעם אחר, שאם לא כן, לא היה אבינו בוחר ללכת בדרך הארוכה.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

מעניינא דסדרא

"רבי אליעזר אומר שוב יום אחד לפני מיתתך" (שבת קנ"ג א').
היכן מצינו מקור לזה ע"פ פרשתינו.

לרפואת השלימה של מרן רבינו הגדול
רבי יוסף שלום שליט"א בן חיה מושא
בתוך שאר חולי ישראל

לרפואת השלימה של
הגאון רבי חיים שאול שליט"א בן צביה
בתוך שאר חולי ישראל

לרפואת השלימה של האשה החשובה
מרת רוחמה חנה בת גיטל
בתוך שאר חולי ישראל

© כל הזכויות שמורות ל'איחוד בחידוד' ולרבנים הנוחטים - מודיעין עילית - ארץ ישראל

תשיב דבר

אין להכריע בשום פנים ואופן על פי הכתוב בה הלכה למעשה

תשובה ל"מטעה רב"

תשובה לשאלה, האם יש חשש איסור ריבית במי שקיבל פיצוי מתורה בשירותות ומתקן משקאות, מפני שהכנסים מטבע למתקן, והמתקן היה מקולקל, ובלע את הכסף ולא הוציא עבורו את מבוקשו, היות והפיצוי נשלח לו יחד עם דמי ההוצאה.

רבית בדרך מנח

אן איתא בש"ע ח"מ ר"ב ב'י: "המקבל מעות מחבירו, בין שהם במכר, בין בהלוואה, בין בפרעון, ומצא תיתון במעות... אם הוא בכדי שהדעת טועה וכו' אבל אם וכו' כולם מתנה". מקור הלכה זו ברמב"ם פ"ד ממלוה ולוה ה"י, שכתב: "המלוה את חבירו וכו' או שהחזיר לו חובו ומצא יתר, אם בכדי שהדעת נוטה חיוב החזיר, ואם לאו מתנה הוא שנתן לו, או גולה היתה לו בידו, והבלעיו לו בחשבון, או אחר צוה לו להבלע לו".

יסוד הדברים בשו"ע הנזכר בגמ' ב"מ ס"ג ב' "האי מאן דאזיקי פשיטי לחבריה, ואשכח בהו סופיאאג", כלומר, מי שהחלה לחבר, והלוה מצא שהם יותר, ורש"י מפרש שם דוקא בכה"ג, שהמלוה נתן ללוה, ומשום דאם המעשה היה הפוך, שהמלוה שמצא בדמי הפרעון מעות ודומות, אסור, לו ליתלם. ולשיתת הרמב"ם דריבית מאוחרת אף צ"ב פירש שהוא עבור הלואה אסור (כמ"ש בסו"י ד' ס' ק"ט), צ"ב מאי שם כאן, שפסק הרמב"ם דיכול לטול.

ועי' לשו"ע שם, שכתב: "ול' שפרטת רבינו שם (בגמ') האי מאן דאזיקי פשיטי לחבריה, ואשכח בהו סופיאאג, מירוש, ואשכח בהו, **לכשחזיריה**". ויע' שם בגמ' שכותב, שלגירסת רש"י, "כשמלוה מוצא יתר, יש תללות ששלוח נותן יתר מרוב מיוש, ואסור...". כלומר, שלכן אסור, דתולים ששלוח ריבית נתן לו, משמע דאם יש מקום לתלות שמשמע אחר נתן לו, גם לרש"י מותר, וצ"ע.

היתר קבלת מעות משום סברא דאחזיקי אינשי ברשעי לא מחזיקין [ב] הו"טעם דלגירסת הרמב"ם מותר, כותב המ"מ, "אולי שאפילו מלוה מוצא יתר מותר, שאין תולין ברביית מאוחרת, שלא יהיה הלוה מאכיל איסור למלוה, ואחזיקי אינשי ברשעי ולא מחזיקין". והיינו דמשום חזק הסברא דאחזיקי אינשי ברשעי לא מחזיקין, הוא כדבר המוכח להדיא דלא שפסק ריבית הוא כלל, ואין כאן אבק ריבית.

[ג] ובש"ע י"ד ק"ס ד' איתא: "אפילו אם הלוה נותן לו יותר מדעתו בשעת הפרעון, שלא התנה עמו, ואינו אומר שנותנו לו יותר שבביל ריבית אסור". והקשה האחרונים, לכאנ"ל סותר להאי דתרי"ג י"ד ר"ב ב' ה"ל, דשאנינו בכדי שהדעת טועה, ה"י מתנה. והש"ך תירץ, דבחמ"מ מייירי מפרעון חוב דמכר. ובחוות עדת תירץ, דהתם דבר נתן לו, אינו חיוב החזיר, דהוא ריבית דרבנן (נ"ש) שמתוך בזה לשון הרמב"ם "היה מלוה ולוה ה"ל, דמשמע דמיירי גם בהלוואה).

פיצוי היתן לטובה הנותן כדי לשמור על שמו הטוב

[ד] ויש"ע ברמ"א י"ד, שכתב עות: "מכירה, שכתב מה"מ, "אולי שאפילו בידו דרך הלואה, רק דרך מכר, מותר בכה"ג", וכתב הש"ך בסק"ה: "בכה"ג, שנותנו לו סתם, ואינו אומר בשכר מעותי", ומ"מ לענין מתנה מובה, יע"ש אף אברהם שהחמיר.

אשר לפ"ז בנידון דנן, ו"ל שהואיל ואין הפיצויים ניתנים כריבית, אלא לשם טוב שיהיה לחברה, וגם נעשה הדבר על הלוואה בדרך מכר, לכאנ"ל אין זה חשש איסור.

[ה] שו"ד להגאון הגר"ן קרליץ שליט"א, בחו"ט שני, ריבית, סוף פ"ח, שפסק, הקונה מוצרי מאכל וכדו', ומצא המאכל פגום, והמפגע מחזיר לקונה מוצר כנ"ל אף פגום, בתוספת עוד מוצרים, כדי להשיב את רצון הקונה, וגם שלא לתלונן עליהם, כפי שנהוג כיום, אין שום חשש ריבית, ומותר לקבל מהם את התוספת שנותנים, כיון שלא נתכווין לשם המתנת מעות, ממילא אין זהו משום ריבית". אמנם בס' בריית יהודה להגר"ן בלויא שליט"א, פכ"ח ס"טז, נוקט להחמיר בזה, ועי' גם בר"ס טעם ריבית, בקיצור דיני ריבית הפי"ט.

תשובה ל"חילוקא דרבנן"

בתשובה לשאלה, איך ליישב את פרש"י (במדבר י"ג ג'), שכתב: "כולם אנשים... ואתה שעה [המרגלים] כשרים היו", דמשמע דמתחילה כשרים היו, ואילו להלן (י"ג כ"ו) כתב, "וילכו ויבואו... להקיש הליכתן לביאתן, מה ביאתן בעצה רעה אף הליכתן בעצה רעה", דמשמע דכבר מתחילתן לא היו כשרים.

תירוצים רבים נאמרו בשאלה זו, ונביא כאן קצתם: בחזקוני כתב: "כולם אנשים, פרש"י אותה שעה כשרים היו, כלומר בשעה שנבחרו, אבל כשהו ואיך לחמוצו, כמו שפרש"י וכו' וילכו ויבואו". וכע"ז דאן במהרש"א בח"א לטוטה ל"ה א', שכתב: "גם לפי הדרש כולם אנשים וגו', דבתחילה אנשים כשרים היו, והם בשעה שנבחרו, אבל בהליכתן בעצה רעה היו, וק"ל". ועיין בס' המאור שבתורה (המחש"צ שפירא זצ"ל), פ"ר שלח עניני המרגלים, שעומד על לשון הפרשה: "בס"ד: 'וקל להבין', וכותב, "ולכאנ"ל איך ק'ל להבין' דה"ה... וכן רבינו יורדים מאיגרא רומא?". ומתיר: "ופשוט, שכותב רש"י [במאמרו בגמ' בסוטה], הוא כמ"ש הוא עצמו בוזהר, דכולן כשרים היו לפני שנתמנו, אבל מיד עם נפילת המיניר, מיד חששו שמא יסלקו אותם שנסכסכו לא"י, ונתפסו לגניעה זה, כי העולה בדרגה, בנשיאותו, או בתורה, וקוק הוא להתחוק גם ביר"ש כדי שיעמוד בניסוין במצבו החדש, כי כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, ובלו הכשרה ויבודה רבה, יכשב בתפקידו לפי ספק". עוד ו"ל בדקוקו לשון רש"י, שבתחילה כתב: "אותה שעה כשרים היו", ואח"כ כתב: "מה ביאתן בעצה רעה אף הליכתן בעצה רעה", ולא כתב "מה ביאתן רשעים היו אף בהליכתן". והביאור בהן ע"פ"י מה ששמעתי בשם האמורא אמת מגור, דכשהלכו היה מחשבתינו להרע, אבל א"א לפסול אדם מחזקת כשרות ע"פ מחשבתו, ומה גם שמשחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, אך לבסוף ששקלולו, והיה כבר בדבריהם אפיקורסות (כמ"ש שו"ע י"ג ל"א, "חזק הוא ממנו. ביכולת לפי מעלה אמר"), נתפסו כרע על מחשבתן, ומה גם שהסיתו את ב"ב" כמפורש בפסוקים.

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, היכן מצוינו שאין להזכיר את הרשעים בנס שנעשה גם לצדיקים.

כתב בפענח רזא ע"ה (במדבר י"ג כ"ה), "מק"מ מ' יום, פרש"י, למדש קפצה לה ארץ, וקשה א"כ לייחשיבה בהדין הנין קפצה להם, כאליעור ואבישי [כדאיתא בספרדתינו י"ב א', "תר' שלשה קפצה להם ארץ, אליעור עבד אברהם, ועקב ואבישי בן צריה"]". ו"ל לרשעים לא קחשיב".

מבואר שכיון שהנס נעשה גם לרשעים, אין ראוי להזכירם יחד עם הצדיקים.

תשובה ל"מעניא דרבי"

בתשובה לשאלה, איזו מצוה פפרשתינו, יתכן שהברכה שלפניה חלתה ברכת המצוות.

הנה פפרשתינו מצוינו ב' מצוות עשה' שמברכים עליהם, ובשניהם מצוינו בדברי ובותניו הפוסקים, שכתבו שברכתם לכאורה אינם כשאר 'ברכת המצוות'. א. מצוות הפרשת חלה, כדכתיב (ט"ו כ') "וראשית קצרתכם אתם תרמו תרומה". הנה בש"ע סי' ח' ס"א מבואר, דברכת ציצית יש לברך במעומד. והקשה בגמ"א שם סק"ב, דמאי שמו אה דמשמע ביר"ד סי' ש"כ ס"א, שכתב, ועוד לברך על הפרשת חלה מיושב, וכענין ששינוי בחלה (פ"ב מ"ג), "האשה יושבת וקוצה חלתה...". ותירץ הגמ"א, ו"ל", דהפרשת חלה אינו מצוה ל"כ, דאינו עושה אלא לתקן מאכלו, דומיא דחילתה.

- 9 ויש"ע משכ"ת בדרך אמונה בכורים פ"ח ה"ט"ו ב"באוה"ל ד"ה אסור לאדם, לחלק בין חלה לתרומה, דאפשר דרבי תרומה, כיון דמביאין מ"א, א"כ גזרו חכמים חלה דהוי פברסיה, אבל בני חלה הווא בעונתא ביה, דהוי חכמים יודעיה.
- 10 ו"לפ"ז לכאורה אודא ר"ה לית רחמייהו, דלמאורה עיקר אריתו, משום ד"ל דהא דאסור עשיית בקין, ואין פחתה 'מזרה', אלא סתם אסור הפקעת מצוה, ואי נימא דמה שמנינו איסור עשיית חלה בקין בקיב, אין א"א לזיהר", א"כ ח"ו לו מוכיח חדלה חיו מצוה כשאר מצוות נמש"כ, אלא אבא חיו תרומה, ושאינו חלה, דזבזו בה איסור הערמה ממש וסביח טפי, אבל אין לו ענין לברכה לומר שתחשב מ"ש כשאר ברכת המצוות. אבל אפשר, דגם הרמ"א מודה איסור הערמה חלה, ואין גזירת חכמים, אלא שד"ל אדברתי, אז לאו חתי מצוה, באמת לא חיו גזיר בה חכמים הערמה, ושאינו תרומה דרק משום אלא שחית הערמה, כל לא גזרו בה.
- 11 ו"לפ"ז אבאית איה מוכרח דגם להנ"ל אין חילוק בין חלה לתרומה, ומשום דשאני תרומה דאיכא טעם מיוחד לדא גזרו בה הערמה, אבל בעצם אין הפרש בין שאר תרומה לבין חלה, ודלוחו חשיב בברכת כנסת המצוות.
- 12 ואמננו ע"י בהמשך דברי הר"ב"ח מה שקשה מלובל וכו', והניח בצ"ע.
- 13 וכן איכא למידק, דבמ"ב שם סק"א כתב, דכוננת המחבר לתפילת מוסף, ועוד כתב, דהאי ח"ה יעלה וירא את שדחיתו, ואין גזירת חכמים וכו'. אלא שח"ה הויכח לל' הל"ל, והאמורא ניהא, "הדר רובא בכל א"י, שחם הלשון, שחם הלשון, ואומרים כל הצביר בקול, דאפשר לא גזרו מקידוש לבנה נמש"כ בכך חייים.
- 14 ועוד כתב השע"ת, "וראה ולק מכלי שכן שלא חששו בתנוכה מופרים, כיון דמילתא וזויתרי חיה, שגורה היא במומי דרובא דאינשי, ואף עבדו מילי שנה, וזכרים איתיה חיה, ו"ל סידור", ו"לפ"ז א"י דודא ח"ה לבני קידוש לבנה, דמילתא וזויתרי חיה בעלמא לחוד, ודאי שגורה פני רובא דאינשי.
- 15 אמננו יש לחיוב, דשאני חרטה על הנסיב בתנוכה מופרים, דמילתא וזויתרי חיה בעלמא ואין בה חילוק, וכן לאן חייב, כמ"ש, מקידוש לבנה שיהא ברית, ולא דיש לחוש טפי, שהיא אם טעיה בה אין משנה משמעות בהיקף שבעו העשית", ומ"ש עיניו ח"ב"ל לרבי השע"ת לענין קידוש לבנה, ו"ל דמכוננו ברית מה שהביא חכמים מקודש מדברי חשבונות הרשב"י שצ"ל.
- 16 שח"ה צ"ב כיון כאן חמש מתוך שש ההגדרות מתאימים גם לל"גית, אחיו של שאן מדון, שהלכו על פני באונו שני, במשמיות, אלא שההגדרה היא משונה באבריו אינה מתאימה שח"ה על גילת שכתבו על פני חילת חיה מונת ובלע צורתה, ומה שרבים כתבו שהוא היה ענק והוא משונה מאחרים, אז כבר כלול בהגדרה שהיה בעל מדות.

אכן שו"ע ששינוי ל"ד דברי מדרש 'חסות ויחורו', שאולי רמז שם שדרשוש שאן גלית חיה שש צבונות בכל יד ירוגו (על חללן שהבאנו דבריו), א"כ נמצא שגם 'גלית' מהווה תשובה

גאון אלאו להפריטו באיין זה שמוע אפרה

והיינו, דמצוות הפרשת חלה, כיון דאינה אלא הכשר אכילה, דומיא דשחיטה, א"כ יכול לברך אף במישוב, שאין הפרשת חלה מצוה בעצם. ועי' בפמ"ג בא"א שם, שכתב דברכת חלה הוי כעין ברכת הנהנין, "חדלה הוה ענין נהנין, שאסור לו לאכול בלא חלה, ולכן מותר לישב...". וכ"כ בא"ד שם סק"ב, "דהוא נמי" כמו ברכת הנהנין".

וכעין חילוק זה מצוינו גם בס"ז ביר"ד (סי' א' סק"יז), אלא דמשמע דבבריו, דכל כה"ג אינו ענין ברכת הנהנין, אלא כברכת השבח, שכתב, "...דברכת השחיטה אינה באה על השחיטה עצמה, דהא אין חיוב השחיטה אם אינו רוצה לאכול, אלא עיקר הכוונה לתת שבח למקום ב"ה על שאסור לנו אכילת בשר בלא שחיטה".

הנה מצא גיטא מבואר בס"ז, דכל כה"ג שאין הברכה אלא דבר שהוא לתיקון והכשר אכילה, אין זה כברכת הנהנין אלא כברכת השבח, ולפ"ז א"י נימא דהפרשת חלה הוי ברכת השבח, שכן גם היא אינה אלא 'הכשר אכילה', הוי על דרך הכלל לכתחילה יש לעמוד בברכת השבח, ואין זה כברכת הנהנין דתמיד במישוב.

ואמנם בהמשך דבריו כתב הס"ז, "...אבל הפרשת תרומה, שהי עיקר הברכה על מצוות הפרשה, לא על איסור אכילת טבל, שהי מצות הפרשה חיוב עליו אפילו אם אינו רוצה לאכול מן התבואה עיניו, א"כ הוה מצוה זאת שאר מצוות".

הרי מבואר, דגם במצוות שהם להכשר אכילה, פעמים שאין הברכה כלל על תיקון הדבר, אלא שעצם התיקון הוא מצוה, וס"ל להנ"ז שכן הוא בהפרשת תרומה, ולפ"ז לכאורה ח"ה בחלה, שגם היא תרומה, וא"כ ממ"ז מבואר שיש לעמוד בברכת הפרשת חלה, או משום שיש להיא ברכות חלה, ולענין זה ח"ה בשחיטה, או משום שהיא כלל ברכת המצוות, מצד דאיכא חיוב הפרשה בעצם.

ואמנם בעיקר דברי הס"ז דאיכא חיוב הפרשת תרומה גם אם אינו רוצה לאכול, לכאורה מדברי הגמ"א הפמ"ג הל"ל מבואר לא כן, וכדפשוטו אין זו מצוה בוקם ועשה, וכן השיג על הס"ז בהג"י רע"א שם, שכתב, "לא מצאתי זה (שמצוות הפרשה חובה בק"י), וכדפשוטו הוא רק כשרוצה לאכול אסור על שהפריש תרומה, ובמ"א סד"ח ח' כתב בן לענין חלה עיני שם, וה"נ בתרומה" ועי' גם בפ"ח שם.

ואכן בהנהג"ה על דברי הגמ"א הל"ל, כתב, "ודברי ג"א שכתב שחלה אינה מצוה, דבריו אין להם שחר, והלא אסור לעשות עיטות בקיב, ואמרינן בפ"ג דפסחים (מ"ב ח') מאי דעתך, לחומר, אומר, דאתי ליד קולה הוא דקא מפקע לה מחלה". וכוננת הגר"א דאין לומר דהפרשת חלה אינה מצוה בעצם, דא"כ לא שייך שיהא בה איסור הפקעה, וכנבואר בפסחים שם, ועל כרחך דיש מצוה חיובית להפריש חלה, ולכן יש איסור לעשות טעזקי להישטמ ממנה.

ועוד יש לתחות, דהא דשינוי דהאשה קוצה חלה בישיבה, אינו לכתחילה, ואין להוכיח משם מדי, וכענין זה כתב בשו"ע יעקב, הובא בפ"ב ביר"ד שם סק"ב, "עינין שם (א"ר"ח ט" ח') שישועות יעקב מהגאון ש"ב בא"ד מלובב ר"ו, שדחה זה, ומחלק, היכא דאפשר לעשות בעמידה, אינו רשאי להיות בישיבה, והלכי בעצירת מברך מעומד, ושאינו חכא (בני האשה קוצה חלתה), דא"א לעמוד ערומה, לכן מותרת לברך בישיבה", דעיקר הטעם דאין לישב, הוא משום שחשכב ממולול דברו אין פחד ה' לגנדי עיניו, אבל כשעושה הדבר מחמת הכרח, אין בזה שום זלוול עי"ש".

ומבואר דבריו עוד, דאין ברכת החלה כשאר ברכות הנהנין, ולכן יש לו לברך מעומד. אבל אין בהכרח שדאי בברכת המצוות וכמ"ש"כ בהגר"א, אלא יתכן משום דהוי ע"כ"פ ברכת השבח, וכמ"ש"כ הס"ז הל"ל, ורק שאין להוכיח דשרי לכתחילה בישיבה מהא דאשה קוצה חלתה וכו'.

והנה בין לדברי הס"ז ובין לדברי השו"ע יעקב, מבואר דאין הפרש בין תרומה לחלה, דלכל הפחות הוי כברכת השבח ובני מעומד, אבל להגר"א י"ל, דלכאורה מבואר, דדוקא בחלה הדין כן, וכדתיב טעמא באיסור העקשת חלה, דלכאורה גבי תרומה, לא מביאין דאין מצוה בוקם ועשה להפריש, וכמ"ש"כ הרמ"א הל"ל דלא כהנ"ז, אלא דגם איסור הפקעה ליכא, ע"י פסחים ט' א' מערים אדם וכו', ובגיתין פ"ב א', דורות האשונים וכו', וכו' מבואר ברמב"ם פ"ג מעשר שני, ומותר להערים וכו', וא"כ יתכן דמודא הגר"א דבי תרומה יוכל לכתחילה לברך מיושב, ושאינו חלה מתרומה, ומשא"כ לדברי השו"ע יעקב הל"ל, דאפשר דגם בתרומה לכל הפחות הוי כברכת השבח, וכ"ש להס"ז הל"ל, דא"כ דהוי כרע המצוה ממש".

כוננה על שמי התהדרות.

16 פסוק זה שמייתר הברכה, אינו מדבר כלל אודות איש מדון, אלא אודות 'האיש מעיר' שבא לתלמם עם שיכארו, והרנו בניו בן יהודים, אלא רש"י בפרשורו אודות איש מדון מביא דראה איש מדון' היינו איש גבוה מאוד שאומדן כמה מדתו, כמו שמצאנו אצל אותו איש מעיר.

וכענין אותו איש מעיר, במאמרו שני פסיקים בבבא בתרא מה היה ובורחו, שהניבא אצל שבוטו שיש ביניהן בו מצוינו שחרה, ש"ב פ"ב (כ"ג א') כתוב, "ואלו הנה את איש מעיר (אשר כתב ק"ה): ומראה וזכר המפריז תנית וזכר אילו פשיטת יגולא את תנית מיה המפריז ונתקנה בתניתו". ו"לפ"ז א"א (י"א כ"ו) כתוב, "והוא הנה את איש המפריז איש מדה חסם פאקם וזכר המפריז ענין כמנון אריקם וזכר אילו פשיטת יגולא את תנית מיה המפריז ונתקנה בתניתו". וזכר ענין המפריש בתחילתו בן הפסיקים, שבפטר מוטאל מיה שהיה 'איש מעיר', ואילו בספר ד"ה נאמר שהיה 'איש מדה חסם באבמה' (עוד חילוק, שבספר ד"ה נאמר שהיה שם החנית היתה 'כמנון אריקם', וכן שבניו ירד אילו שבט, דאשר דבר' כמנון אריקם ולא הוכרח לו אהא).

ויודעו, שרדכם בן המפרישים איה, שדבריו תורה עניינם במקום אחד ושיריים במקום אחר, והיינו, שישנם דברים שנתפרשו במקום אחד יותר ובמקום אחר פחות, ונבא זה לביקור זה, ואלו שבה"ה קיבלו ח"ה אל הספר אלה הדרוש.

ועיקר החילוקים מפרשים, הוא בספר מוטאל משרש התרומה 'איש מראה', "גבר חזקא", ולכאורה היינו בני שבוארו הר"ק שם, "אלה לומר, איש מעיר איה הוה לו מראה גנדול, וקרי 'איש מראה' משמעמו. ובהנ"ל 'איש מדה', והענין אהו, כי איש מדה, רוצה לומר מדה גדולה, כמו (במדבר י"ג ל"ב) אנשי מדות, ואיש מראה, רוצה לומר בעל מפרץ גדול". ובמהר"ם קרא כתב, "מראהו כמראה", ובמהר"ם כתב, "רוצה לומר בעל מפרץ גדול המטיל חסם".

ובספר ד"ה מפרש התרומה 'איש מדה', "אנש דשקתאף", ופרש"י, "איש מדה. שאר בני דאם אין צריך למדור, כי אין אומדן ליה, ורומה (ליבד אין זה רומה) (במדבר שם), אשר דאני בתוקה אנש מדות". ובמהר"ם שם כתב, "איש מדה. ובשמואל אמר 'איש מראה', כלומר שהיה בעל מפרץ גדול וברכתי גדולה".

17 ולשון 'איש מדון' מ'מדון' מצאנו בכמה מקומות ככתבי קודש, ברימיהו (ט"ו י') כתוב, "איו אי שפ, ו'לנתי איש ריב ואיש מדון לכל הנקין לא נשתי לא נשו בי פלה מקלנני", ופרש"י שם, "ואיש מדון. איש מריבה", וכן כתב הרמ"א, "מדון מדון מריב", וע"ז מביא"ם ב'ביאור מילתו", "איש ריב ואיש מדון. הריב הוא אלא סבה, והמדון הוא צד ודברים צדדים שם ומשפט...". והוסף ב"ב בביאורו, "הריב הוא בלא ענין, והמדון הוא חשבוש וכל דבריו שמוע, ונגד נאיש ריב אהו, ולא נשתי מדות לאחרים, שאז חלה הוא שו"ע לר בר על מילתו על שנתנו אותו את ממונו, ונגד נאיש מדון אהו, ולא נשו בי, היה להם מדון עמי, ו"ל צד ודברים שאשאלם להם את מעותם, מהו מדון ודון ומשפט, וככ"ל בלא מקלנני".

עוד מצאנו בן במשלי (כ"ו כ - כ"א), "אנפס עציים תהבא אש וגאין נרן וישקו מדון. פחם נלתיים וצעים נאש ואיש מרוסם (כתבי, כמ"ס דמק"מ) לחזרו ריב", ופרש"י שם, "א"כ צעים, כלומר, איש דברים איש שיוק, כשם שבפסוק עציים תהבא אש, כן באין נרן על ה"ר

ב. מצוות ציצית, כדכתיב בפרשתינו (ט"ו ל"ח), "ועשו להם ציצות", וכתב ה"ח (א"ח ס' ח), דהנה זה דמבואר בפרסוקים דברכת ציצית ומעמוד, לפינן לה בגזירה שהו ד'לכס' מספיקים העומר. ולכאורה יש להקשות, וגזירה שוה למה ל, אם פשוט דכל ברכת המצוות במעמוד, ומתוך כ"ח, "דאינן זה אלא בברכת המצוות, דכיון דמלא בהן ציצות, וצריך לברך הקהל"ח מעומד על מה שנה וקורבנו לעבודתו, ד'עבודה' בעי עמידה, אבל לא בברכת הנהיגו, ועיטת סלידת ציצית, אף על גב דאומרו בה 'וצוננו', גזירה בכלל ברכת הנהיגו, כיון דציאת ביה נמי הנהיגו, ואלך בעי דן גזירה שוה", ומבואר ב"ה, דבאמת לולי הגוף, יש לדון ברכת הציצית כברכת הנהיגו^[ק].

התשובה ל"מעניבא דירחא"

התשובה לשאלה, בהא דמבואר בשו"ע או"ח ס' ק), תפלתו של מועדות ושל ר"ח, צריך להסדיר תפלתו קודם שיתפלל, כדי שתהא שגורה בפיו^[י]. לגבי איזה דבר מצינו שיתכן ויש לחלק בזה בין ציבור ליחיד.

התשובה היא, גבי קידוש לבנה, וכמש"כ בכך החיים (שם סק"ד). דהנה בתמצית השקל (א"ח שם), כתב, "ושל כידון נהניגם העולם ושארמים ברכות לבנה בעל פה, וגם אמן מסדרים תפלה, ולענד' דבעי טפי סידור תפלת ראש חודש, דעל"פ לא יעברו שלשים יום שלא תיפל תפלת ראש חודש, מה שאין כן ברכות קידוש לבנה, לפעמים יש בין אחד לחבור ויתר משלשים יום, כפי אשר התראה הלכה"^[יז].

ודכל יל"ז ככה"ח שם, בשם 'פתח הדביר', שכתב ליישב במנהג, וכתב עיקר הטעם דבעינן מתוך קידוש, כדי שתהא שגורה בפיהם, וא"כ 'ברכת הלבנה', מתוך שאומרים אותה כל הקהל קבול רם, הרי שמעו וילמדו לאומרה אחד מחבירי, ואין לחוש שיתבלבל השומע מחמת דתרי קלי ולא משתמח, וכ"כ מה קולות מן הציבור, דהא קעינן זה מצינו במגילה (כ"א ב'), "הבטל ובמגלה אפילו עשרה קורין ועשרה מתרמקין, מאי טעמא, כיון דחביבה, יחבי דעתיהו ושמעיו", וא"כ הינ' "א"כ דברכת הלבנה, אייד דהיבאי להו משום דהיא קבלת פני שכינה, יחבי דעתיהו ושמעיו.

ול"פ זה מסיים ב"ב ח"א שם, ד"א"כ זהו דוקא כשאומר ברכת הלבנה בציבור, אבל כשאומרה ביחיד, יאמרנה רק אם סידרה מקודם, וכמש"כ המחבר ה"ח^[יח].

ולכאורה למבואר דמקור הדברים מהא דמגילה שם, א"כ ה"נ י"ל דאף דה"ח ב"ב הל"ד זה, ואין זה בכלל דברי המחבר הנ"ל שתיפלות של ר"ח צריך לבלל רכו', דיש לפרש דזהו רק לגבי יחיד, אבל כשאומר ההלל בציבור, יוכל לשמוק אמש"כ בכה"ח, שדשמע מהציבור שאומרים הללה בקול רם, ואין לחוש לעירוב הקולות, דהא התלל גופא אמרו בגמ' דעיתיהו ידיו דחביבא להו^[יט].

ואמנם בעיקר הדיון אם לגבי יחיד חמיר טפי, כבר ציין המ"ב שם סק"ב לגבי קידוש לבנה, דלרבי השערי תשובה סק"ב, שכתב בשם תשובת הרשב"ש, "ול"שלא נהנו להסדיר תפלת מועדים, לפי מה שהסדיר רק כשהיא כולה תפלה מחודשת"^[כ], וא"כ אף לגבי יחיד יש מקום להקל בזה.

התשובה ל"כתב חייה"

מי אני: איש מדון?^[כא] [בן ערפא]

דמות הקשורה: רש"י במדבר, ג' ל"ב, "אנשי מדות. גדולים ובוהים וצריך לתת להם מדה, כגון גלית (ש"א י"ז ד), גָּהוּ שֶׁשׁ אֲמוֹת וְנָתַת, וכן (ש"ב כ"א כ'), **איש מדון**, (דה"יא י"א כ"ג) איש מדה".

בעל המחמה ומדות הייתי – שאיש מדון היה בעל מלחמה ובעל מדות גדולות.

איש מדון היה בעל מלחמה, כפי שכתב הרלב"ג בש"ב כ"א כ', "איש מדון. ורבה לו מדות, איש בעל גיב ריב ומלחמה". והנה גַּבְרַ דְּמַשְׁקָהּ, והוא היה בעל מרות, כדאייתו בתרגום שם, "והנה גַּבְרַ דְּמַשְׁקָהּ", ופרש"י שם, "איש מדון. כתרגומו גבר דמשקן, איש עיקר התיבה אלא מ"ם ודלתי... ובדחי' (א' י"א כ"ג) כתיב", איש מדה, כלומר, גבוה מאוד, שאומדין כמה מדתו." ויע' בפרש"י בפרשתנו (ג' ל"ב), "אנשי מדות. גדולים ובוהים וצריך לתת להם מדה, כגון גלית (ש"א י"ז ד), גָּהוּ שֶׁשׁ אֲמוֹת וְנָתַת, וכן (ש"ב כ"א כ'), איש מדון, (דה"יא י"א כ"ג) איש מדה".

ובעיקר הדבר אם שמו היה 'איש מדון' או 'מדון' או שם אחר, בפסוק כתוב (ש"ב כ"א כ'), "ותְהִי עוֹד מִלְחָמָה גַּת וְיְהִי אִישׁ מִדּוֹן וְאֶצְבַּעַת וְיָדוּ וְאֶצְבַּעַת רַגְלָיו שֶׁשׁ וְשֶׁשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִסְפָּר וְגַם הוּא יֵלֵךְ לְהִרְפָּהּ", ופשוטו לשון הפסוק מורה ששמו היה 'איש מדון', אלא מתוך דברי התרגום המפרשים שמעמ, שזה לא היה שמו כלל, אלא רק כינוי, וְהָיָה מִדּוֹתָיו או הנהגותיו כאיש מלחמה^[כב], ובמיחוד שבהדיהם (כ' ו') כתוב, "ותְהִי עוֹד מִלְחָמָה גַּת וְיְהִי אִישׁ מִדּוֹן וְאֶצְבַּעַתָּיו שֶׁשׁ וְשֶׁשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע וְגַם הוּא נוֹלֵךְ לְהִרְפָּא", הרי שנקרא בשמו אחר, ואף שגם ניתן ספר דברי המינים אלא לרש, כדאייתא ברר"ב ב' א', בכל אופן לכאורה צירוף יש כאן, שלא היה זה שמו, אלא רק תוארו וכינויו.

אכן יעויין בטוטה מ"ב ב', שדרשו את הפסוק (ש"ב כ"א כ"ב), "אֵת אֲרֻבַּעַת אֵלָה יִלְדוּ לְהִרְפָּהּ גַּת וְיִפְלוּ בֵּיד דָּוִד וְיָבִיד עֲבָדָיו", מי הם אותם ארבעה, "אמר רב חסדאי, סף, קמרון, גְּלִית, וְיִשְׁבִּי בְּנוֹב", הרי שמנוהו בשמו 'מדון', ומורה בכ"ל יקר בספר שמואל שם, שכתב, "ואמרתי אזלי שמו מדון או מדון, והיה לבי נוקפני, עד שראיתי קצת גילוי בגמ'... הנה קצת ורחכה ששמו מדון, מדלא קאמר איש מדון".

ומבא המלך הבריא ונולתי – שאיש מדון היה בנה של ערפה, וערפה הייתה בתו של עגלון מלך מואב, שהיה בריא.

איש מדון היה בנה של ערפה, כמפורש בפסוק (ש"ב כ"א כ'), "ותְהִי עוֹד מִלְחָמָה גַּת וְיְהִי אִישׁ מִדּוֹן וְאֶצְבַּעַת יֵדוּ וְאֶצְבַּעַת רַגְלָיו שֶׁשׁ וְשֶׁשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִסְפָּר וְגַם הוּא יֵלֵךְ לְהִרְפָּה", וכע"ז כתיב בדחי' (א' כ' ו'), "ותְהִי עוֹד מִלְחָמָה גַּת וְיְהִי אִישׁ מִדּוֹן וְאֶצְבַּעַתָּיו שֶׁשׁ וְשֶׁשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע וְגַם הוּא נוֹלֵךְ לְהִרְפָּא". ועוד כתיב שם (ש"ב כ'), "אֵת אֲרֻבַּעַת אֵלָה יִלְדוּ לְהִרְפָּה גַּת וְיִפְלוּ בֵּיד דָּוִד וְיָבִיד עֲבָדָיו", וכע"ז כתיב בדחי' (שם ח'), "ותְהִי אֵת אֲרֻבַּעַת אֵלָה יִלְדוּ לְהִרְפָּא גַּת וְיִפְלוּ בֵּיד דָּוִד וְיָבִיד עֲבָדָיו", הרי שאיש מדון ושאר עולמות אחיו הניבירים, היו בינה של ערפה, ועיין בהערה^[כג]. ושורה הייתה בתו של עגלון מלך מואב, כדאייתא ברר"ב ב' ט', "ו' ביבי בש"ר ר' ראובן אמר, ורת וערפה נוותיו של עגלון היו...^[כד] וכתב באגרת שמואל (רות א' ח'), שממה שנאמר בפסוק (שם), "ותִּאמַר נְעִמָּה לְשִׁמְיָ לָמָּה לָקַחְתָּ שִׁבְהָ אֶתְּ אִשְׁרָה לְבִית אִמִּי...". שממע שלל אחת הייתה מאם אחרת.

עגלון וכן מואב היה בריא, כמפורש בפסוק (שפיטס ג' י"ז), "וַיִּקְבֹּר אֶת הַמְּנֻחָה הַלְלָהּ עֲגִלְלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב אִישׁ בְּרִיא מְאֹד", ובתרגום איתא, "ועגלון גַּבְר פְּטִים לְתֻדָּא", וכן כתב רש"י, "איש בריא. מטיט". וברד"ק, "איש בריא. גבר פטיט, שמן...". ובמבואר צ' כתב, "בריא. בעל בשר שמן"^[כה].

משונה הייתי באביר – שאיש מדון היה משונה באביר, והיו לו שש אצבעות בכל די ורגל.

שלאיש מדון היו שש אצבעות בכל די ורגל, כמפורש בפסוק (ש"ב כ"א כ'), "ותְהִי עוֹד מִלְחָמָה גַּת וְיְהִי אִישׁ מִדּוֹן וְאֶצְבַּעַת יֵדוּ וְאֶצְבַּעַת רַגְלָיו שֶׁשׁ וְשֶׁשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִסְפָּר וְגַם הוּא יֵלֵךְ לְהִרְפָּה", וכע"ז כתיב בדחי' (א' כ' ו'), "ותְהִי עוֹד מִלְחָמָה גַּת וְיְהִי אִישׁ מִדּוֹן וְאֶצְבַּעַתָּיו שֶׁשׁ וְשֶׁשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע וְגַם הוּא נוֹלֵךְ לְהִרְפָּא". ודרשו חז"ל בכברות מ"ה ב' (הובא בילקוט ש"ו ק"ו, מדוע כפל

הפסוק וכתב שהיו לו שש אצבעות בכל די וגם שלל האצבעות עוליים יחידיו לעשרים וארבע, אלא שאם היה כתוב רק שש שש, היינו חושבים שבידי אחת ובמלל אחת היו לו שש אצבעות, אבל היד והרגל האחרת, היו בהם חמש אצבעות^[כז]. ואם היה כתוב רק שהיו לו עשרים וארבע אצבעות, היינו חושבים שבידי אחת היו לו שבע אצבעות ואילו בשניה רק חמש, ועל כן כפל הפסוק וכתב שהינם, ללמדך שהיה ששה בכל אבר מיו ורגליו, שבעל די ורגל היו לו שש אצבעות.

ועוד דרשו בכברות שם, מה שכתבו עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִסְפָּר, מהו 'מִסְפָּר', שהאצבע הנוספת הייתה "נספרת על פי ה'יד", ופרש"י (מ"ה א' ד"ה נספרת), "נספרת עם שאר האצבעות שעומדת בשרותן...". ובספר שמואל פרש"י, "שכולן היו נספרות בסדר האצבעות בגב ה'יד".

ובעצם הדבר אם ריבוי אצבעותיו אלו של שש מדון הם לשבח, או חסרון, ובלתי נהו ר' יהודה והכמסם, שלר' יהודה היה מלכה, ואין דינו כבעל מום, ואילו לרבנן הוא לגנאי, שהיה בעל מום, דכל יתר כנטול דמי.

עוד מביא בחז"ל שכינו את איש מדון כ'בעל אצבעות', כדאייתא במדרש האתלים (ח" א') (הובא בילקוט ש"ו סק"ח), "...אמר דוד, מה אז לא אמרתי שיהיה עוד נשתחרפתי, ועד שנפלו בידי ארבעה גבורים, ועד שנפל בידי בעל אצבעות, כל ישראל אינו אומרים שיהיה

לפניך עד שיתחרפו, ועד שיפלו בידם ארבעה, ויפלו בידם בעלי אצבעות...".

אכן יש לציין, שאייתא במדרש 'חסרות ויתרות' (שמואל א' קמ"ו), "הכה שאול באלפיו. באלפו כתיב, ללמדך שהיה גלית גיבור, כמו שנאמר באצבעות ידיו ואצבעות רגליו שש ושש, והיה מקום אפיו, וכשלא הכה [הצבוח] שאול חסרי אפיו", דברי המדרש צריכים גיבור, ועל"פ נראה מדבריהם, שיתכן ואף לגלית היו שש אצבעות. ותשר"ח להבה"ח י. רייכמן שיחי' ועוד, שציינו דברי המדרש הללו.

וסופי הגיע מפני דברי – שסופו של איש מדון הגיע מדבריו, שחרף את שראל.

שאיש מדון חרף את ישראל, כמפורש בפסוק (ש"ב כ"א כ"א, ודה"א ז' ז'), "וַיִּחַרְף אֶת יִשְׂרָאֵל...". וחיורף זה, כתב הרלב"ג (בש"ב שם), "לפי מה שאחשוב במה שאמר. לפי מציא איש ישראל איש שלא ינצחוהו, כמו שאמר גלית אלו, וע'ע במבואר" (בש"ב ובה"ח שם), שכתב, שחרף את ישראל בדבריו, ובבואר צ' (בש"ב), הוסיף וכתב, שחירוף חרופו ענין ביוון.

ומחמת חרופו זה של איש מדון הוא הגיע לסופו שהרגוהו, כמפורש בסופו (ש"ב שם), "וַיִּחַרְף אֶת יִשְׂרָאֵל וַיִּכְהוּ וַיְהוֹנָתָן בֶּן שִׁמְעִי בְּכַתְּבֵי קוּרִי: [שמע'א] אָחִי דָּוִד, וְכַעֲזוֹ בְּדַח" (ש"ב) וַיִּחַרְף אֶת יִשְׂרָאֵל וַיִּכְהוּ וַיְהוֹנָתָן בֶּן שִׁמְעָא אָחִי דָּוִיד".

וע'ע במדרש היללים (י"ח ה'), הובא בילקוט (ש"ב סק"ה), שיש קשר ישיר בין חרופו של זה, לבין סופו ביד אנשי דוד, ושרותו של דוד, וכך יהיה לעתיד לבוא, שבתחילה יחפרוהו, ואח"כ יפלו לפני מלכות הרעה, שהיא בעלת אצבעות, ואז יאמרו ישראל שירה, במרהה בימיו אכ"ר.

אמי שחזרה בה מגירותה – שערפה אמו של איש מדון, שחזרה בה מגירותה, היה עמה כדלהלן.

שערפה הייתה אמו של איש מדון, כפי שמוקדם לעיל מהתרגום ומדברי חז"ל, ויע' להלן.

וערפה חזרה בה מגירותה, שבתחילה כשנשאה כליון, היא נתגירה, ואח"כ כשפרדה ממעמ, חזרה בה מגירותה, כדאייתא בבוהה חדש רות ב' ב' (ג' וט"א א'), "אמר לו והשיב לו די דבריו שרות נתגירה לפני נישואיה עם מחלוך), והכתוב אר"ח וְאֶלְהֵךְ אֶלְהֵי [ג] בְּאֶשֶׁר תִּלְנִי אֶלְיָוִי, וכו', הרבה הוסיפה עשתה נעמי כדנתנין, ואלו קבלה עליה, ואם נתגירה הוסיף, למה לה השתא כולי האי. אמר לו, ח"ו שגשלה מחלוך וגויה היא, אלא כשנשאה נתגירה, ובחזקת אמת, לא נבשלה [עליה] עמדה [היא] וערפה בעיניו זה. כיון שמתו בעליה, ערפה חזרה לסורחנה, ורות עמדה בטעמה, דכתיב הֲנֵה שָׁבָה וְיִבְמַתְךָ אֵל עַמָּה וְאָל אֶלְהֵיךָ עַמְּךָ דְּכַתִּיב [שבה], ורות בדקה בה, כמו שהייתה בתחילה, לכן שמת בעלה, כברגונה בבתורה". וע'ע באבע"ז רות א' ט"ו, ערפ"ה "ותִּאמַר הֲנֵה שָׁבָה וְיִבְמַתְךָ אֵל עַמְּךָ וְאָל אֶלְהֵיךָ שׁוֹבֵי אֶרֶץ יִבְמַתְךָ", שכתב, "אל עמה ואל אלהיה. ע'ע שהתגירה".

והנה נדבר, ש בזמנן נישאו רות וערפה עם מחלוך וכליון, הם כבר נתגירה, הוא מחלוקת גדולה בראשונים ובמפרשים, עיין מה שכתבנו בזה בגליון ר"י, פרשת טה' תשל"ב, ותרוהו רוב חתן.

לא איבדה שר כל דמעה – שערפה אמו של איש מדון, שחזרה בה מגירותה, לא איבדה שר כל אחת מארבעת דעותיה שהורידה בעת פרידתה מנעמי.

שבשעת שערפה נפרדה מנעמי, היא הורידה ארבע דעות, כדרשת חז"ל בסוטה מ"ב ב' (הובא בילקוט ש"ב קל"ו), "דרש רבא, בשכר ארבע דעות" שהורידה ערפה על חמותה... ופרש"י, "ותבכינה ארבע פעם שניה, לדעיל ערפה לית כתבי, ותשאנה קולן ותבכינה. ארבע דעות. שתי בכיות משתי עינים", ועיין בהערה^[כז].

וערפה לא הפסידה שר כל אחת מארבע דעות אלו, שזכורנן היא זכחה שתוליד אשכנז גיבורים, כדאייתא שם, "דרש רבא, בשכר ארבע דעות שהורידה ערפה על חמותה, זכחה ויצאו ממנה ארבעה גבורים, שנאמר (רות א' ז'), וַתִּשְׁנֶה קוֹלָךְ וַתִּבְכְּיָנִי עוֹד". ובנותן טעם להביא בזאת את דברי הוזהר חדש (ל"ז א, ג' צ"ט ב'), שאייתא שם, "...שפיקריה ענינא לזנות, וילדה מנותן ששה בנימ, וכולם נפלו ב"ב ביד דוד ואצטמן שהיה לו בנה של רות...". וצ"ב מ"ל דהיו ששה, והיה הפסוק אומר בש"ב (כ"א ל"ב), "אֵת אֲרֻבַּעַת אֵלָה יִלְדוּ לְהִרְפָּהּ גַּת וְיִפְלוּ בֵּיד דָּוִד וְיָבִיד עֲבָדָיו", וכע"ז כתיב בדחי' (א' ח'), "ותְהִי רַחֵם יְהוָה אֶת אֲרֻבַּעַת אֵלָה יִלְדוּ לְהִרְפָּה גַּת וְיִפְלוּ בֵּיד דָּוִד וְיָבִיד עֲבָדָיו", וצ"ב. שו"ר בפירוש 'מתוך ממשם', הכותב, שהא מלבד אלו הארבעה שהיו גיבורים אשר נודעו בשבט, היו לה עוד שני בנימ שלא נודעו, ולא חשש הכתוב למנותם, כיון שלא היו גיבורים.

כיוון שהן מחולקות ובכותב, כל היה צריך לדרוש ששכר דה' גיבורים הוא בזכות דה' מילין שחלפה עם המלכות.
וראה דבר ארבע מצאית ח"י ב'מדרש לקח טוב', המביא את דברי הר"ר ל"ב שבינו קטן, שכתב, "ותשנה קולו, וחסר א"ל", מלמד שתשש כחן מלכות", וזהו לא כתב כדברי המדרש שלפנינו, ועל לאחר מכן בביא' מלמד שתשש אורות שזכות ארבעת אצבעות שהורידה זכחה לארבעת בני הגיבורים, היו שרומדוהו הרויגם בספריהו בין המדרשים, ויישב שיהיה כאחד, שאם ערפה בתנהו רק שת ימנות תבויגו בראשונה, וכלל לא תשש כחה, ולכן כתיב יחידיו רק ארבע עמיות, וזכחה לקבל כסכה בארבעת בני הגיבורים.
25 בתה בפרשה זו על חילת ערפה רות ועד עינן, פעמיים מוזכר בפסוקים עינין בכייתן, בראשונה (רות א' ט'), "ותן ח' לך עינים ומנחה אשה בית אישך ותשק לן"ן ותשק לן"ן ותבכינן", ובעינת ש"ו, "ותשק לן עינין ותבכינן ועד ותשק ערפה ותשק לן"ן ותבקה ב'ה", הרי שבני פעמיים, וכלל עינין שבכנו, ודבריהו ערפה רק ארבע אחת מכל עין, והוא ארבעת הדמיות שהורידה, וע"ע בהערה קודמתה.

שמצאית בספר ד"ר ע"פ פשרא', שהביא בשרות איליהו (לרבי יהודה הכהן זצ"ל, שאלוניקי תרימ"ד, דף מ"ב א'), שכתב, "אמר ערוד ותשק להם ותשאנה קולן ותבכינה. וק' דלמה בכך כל...! אמנם ל"ל ששכנו כל על השזכר לזון ענין נישואות, כאומרה אשה בית אישה, זכרו מבגליתן הארשונים וכו'. הרי שכל בניו ח"ו הארשונה היה על גליתן שמתן, ועם כל זה כבייה זו נחשבת בעינינו כערפה נשלמה וככותב ואשכלת פיותיה בעינא".

וגם את אותם דעות מוטעות, דמעה אחת מכל עין בכל בכיה, הקב"ה אינה מאבדה, והשיב לה שר כל דעותיה, כן ענק וגיבור שיצא שפעל בכל העולם, והוא שרע הנויים שה' נותן להם בעולם הזה, וי"ל בן עז' ק' על השכר בליל ליל יחיד ויחידו על קיום המעשה ש' שעל כל קושי וקושי יקבל ערפה תובים שכרו משלם בעולם סתולו טוב.

דבר למותרים:

- כל תשובה הנשלמת למערכת, שבה הוקבלה בתשומת לב ובכבוד הראוי.
- תשובות וקורארים החשובים שיש בהם תחלופות היתרות, המגיעות למערכת **עד יום שני** בשבוע, **8.00 בבוקר** ביוני, המערכת משדלת לשלם בתשובות המורכבות. **ולא אחר** על מנדי ידיו לשלם, וא"ה עוד חזון למעיל.
- תשובה שבה מנומקת וללא מקור, אינה נחשבת. [מנן, תשובה למעשה
- בסוגנון "האדקע עם פולג", בלא לנקט מדוע או מבלי לציין מקור, ול תשובה ל"כתב חייה" בסגנון "הדמות היא אלמונית", בלא לפרט איך התשובה מתאימה לכל הגדרותיה או לכה"פ בארבעה מתוך שש הגדרות), וכן כל כה"ג.
- כל השוואה נכונה שתתפרם בלחמה [אף אם אינה התשובה המורכבת].
- יש לכבות בזכירת את שם השולח, כתובתו ומס' טלפון במקום בולט.
- רצוי להשאיר את שולח הדף ריקים, כשתי ס"מ בכל די ולמעלה ומטה, שכיודו שולח הדף בפקס אינם ברורים.
- אין לשלוח אותו דרך פעמיים [ואף לא לשתי מספרי הפקס השונים].

^[1] ויעויין בפרש"י שד"ה שחשקה מה חזיר ב' חסדה בזמנן אלו הארבעה, הרי כולם יודעים מהפסוקים שארבעה אלו היה בהם של ערפה. ע"ש שהאריך לבאר את

^[2] ועיין ב"ב יחידיו, שיישבת את קושיית הלחסיק, ע"ש שהוכיח בזמננו הגמ' שלכאורה גלית

^[3] היה הניול שבהם, שהיה בו נתיגברת באותו לילה שפרשה נעמי, והטעם שמנוהו ב' חסדה

^[4] שלשים, שפנינו זה הוא על פי כחם, שגלית היה רק השלישי בכוחו, והטעם שנעמיים קודם,

^[5] היו גיבורים ממש, מפאצ שמנונו ל' ב' חסדה ב' לא נלמדינו סדר גיבורתם.

^[6] 19 ולכאורה פשוט עמיתיה הוא, שנתן בינה של 'הקפה' לסדר שמואל ה'הקפה' לספר

^[7] דבחי' והיה מקום לומר, איש מדון "הרפה" ב"ה", לבין 'הקפה' כאל"פ, ביה"א ואל"ף

^[8] מתחלפיים, ושקיהו אחר הוא, שנתן הנוכחי על ערפה לכתוב תשובה ביה"א, והוא

^[9] כתוב באל"ף בזה הספר בזה הענין בשתי מקומות, ובספר שמואל כתיב בה"א, ואותיות

^[10] אחר"ל מתחלפות".

^[11] אבל לא עינין בתרומינם נראה שיש חילוק ביניהם, שבתרגום בספר שמואל תרגם 'בָּנָאָה',

^[12] ואילו בתרגום בספר ד"ר, ש'רפאיט' תרגם 'בָּנָאָה', 'הרפה' תרגם 'ערפא', אלא שהוסיף

סיפור ושאלה בצינה?

אזכור אג בני המשפחה לייחוד הפנזה עם פרט!

המבוגרים שבתחילה חששו מאוד, החלו להתרגל ולאהוב את האוירה המיוחדת, כאשר רבים מהם אף החלו לקנות בכל ערב שבת סוכריות וחילוקים לכל ילדי המתפללים אחרי המפילה. ומלבד זאת, הזקנים הבודדים שבין המתפללים בית הכנסת, הזומנו לבתיאם של הצעירים, ושישום עבורם כסא חביב. במשך הזמן הגה אחד מהצעירים רעיון בדבר לימוד משותף אחת לשבוע, בין הצעירים למבוגרים, ושעה שבויעת זו קירבה את הלבבות, כאשר כולם שוחים מהצעד שנעשה, שהפך את הקהילה לצעירה ופוחתת.

דבר נוסף שהפחיד חיים בקרב ציבור המתפללים המבוגר, היה השמחות הרבות שהחלו להיות בקהילה. לא עוד הודעה של אחד המתפללים על שמחה רחוקה של נכד או נין שנולד או נכנס לעול תורה ומצוות, אלא שמחה מקומית, שאחד המתפללים נולד לו או בנו נכנס לעול תורה ומצוות, והעליה לתורה עצמה מתקיימת בבית הכנסת של הקהילה.

הבחינות מהם הרב חשש לא מעט, עברו בלא כל בעיה ומריבה. כצפוי, אפילו אחד מכל המבוגרים לא הציע את עצמו כמועמד, ומתוך חשמה מועמדים צעירים נבחרו שלשה שהתמנו כגבאים, כאשר לפי ההסכם שעליו חתמו הכל נאמר, שבאופן זה שכל הגבאים הינם מהצעירים, אחד מהגבאים המבוגרים שפרש, ישמש כיושב ראש הגבאים, כאשר כל דבר יתייעצו עמו ויתחשבו בדעתו.

כשנה לאחר השינוי שעבר בבית הכנסת, כבר היו בו למעלה ממאה משפחות צעירות, ואילו המשפחות המבוגרות היו פחות מארבעים, ובכל זאת, הצעירים כיבדו את המבוגרים עד מאוד, נתנו להם את רוב העליות והכיבודים, ותמיד שמעו את דעתם והתחשבו בה.

במשך הזמן בית הכנסת שונה וחדש. אחד האברכים הצעירים דאג לתרומה עבור צביעה מחודשת של כל הבנין הגדול. אחר השיג תרומה עבור ארונות חדישים, ובתחארגונת פימית נוספת, בה כל מתפלל תרם כפי יכולתו ויותר מכך, נרכשו כעשרים שטי"ם מהודרים, סטים משניות לרוב, ושאר ספרי יסוד רבים וחשובים. גם הנברשות הישנות הודשו ומורקו, והילנות הישנים החולפו, והמאוררים החורקים הוחלפו במזגנים חדישים, וכל בית הכנסת היה בבחינת 'פנים חדשות'.

אחד השינויים הקיימים בין הקהילות הצעירות יותר למבוגרות, הוא שבאותם הימים לבית הכנסת הוקם, לפני קרוב לחמשים שנה, ואף בעשרות השנים שאחריהם, לא היה מקובל לערוך שמחות רבות בבית הכנסת. גם מי שהיה עושה 'קידוש' לרגל הולדת בתו, עשה זאת בביתו. 'שבתות בר מצוה', 'שבת אופוריף' ושבת שבוע ברכות', וכל הם היו נעשים בבתי. אבל 'קידוש חתן בראשית', היה החתן בראשית עושה בביתו, כך שלא היה מנעט צורך במקום לשמחת וקידושיו, אך בקהילות הצעירות, כמעט כל שבת ושבת של שמחה, וכל שיעוריהם השנים 'פוחת והולך' אותם האנשים העושים את שמחותיהם בבתיאם, והיה צורך בחיפוף בבית הכנסת לסדר איזה שהוא אולם לצרכי השמחות הרבים.

כאשר מתפללי בית הכנסת הקטן הסמוך זכו להקים בנין של קבע, והקרוון הישן עמד משמורתו, הצעירה למיניה. באותה העת חשבו הגבאים שאולי זו ההזדמנות לרכוש את הקרוון ולעשות ממנו אולם לקידושים ושמחות קטנות, כאשר כל בעל שמחה ישלם סכום סמלי שיקבע, ובכסף זה ימננו במשך הזמן את רכישת הקרוון. הגבאים הצעירים קצת חששו להציע את דבר רכיבתם בפני 'ישוב ראש הגבאים', שבדואי יאמר, שכפי שבינת הכנסת הליה להתיקים חמשים שנה בלי אולם, מדוע כעת צריכים אולם. ביום מן הימים עורר אחד הגבאים את חבריו, באומרם, אם או לא נציע בפני הישוב ראש את הצעתנו, בודאי שהתכנית לא תתקדם כלום, אבל אם ננסה להציעה, יש סיכוי מסוים שנצליל, ועל כן אין מה להפסיד בהעלאת הצעה זו בפניו.

הגבאים הצעירים המתינו לשעת הכושר שמיירה להגיע. היה זה כשיושב ראש הגבאים פנה אליהם באחד הימים, ואמר להם, שלאחרונה יותר יותר פנו אליו אודות זאת, שהקהילה גדלה ועמה השמחות הרבות, וכבר לא מתאים לעשות זאת בעזרת הנשים, ומה גם שיש שמחות בהם יש צורך גם בעזרת נשים, על כן הוא פונה אליהם לשמוע מה יש להם להציע בענין. לשעת הכושר טובה מאתה הם לא ציפו, ולמדיע הצעיר בפניו את הצעתם לרכישת הקרוון הסמוך הקטן. הגבאים הופתעו מתשובתו, כשטען שהקרוון קטן מידי לצרכים אלו, וצריך מקום גדול ורחב יותר.

יש לי רעיון אדיר, אמר לפתע הקשיש. אני זוכר שכאשר בנינו את בנין בית הכנסת, בתחילה דובר לבנות בנין נמוך קומה, אך כאשר עשו את החפירות, היה במקום טלע ענק שבכדי לשוורו באותם ימים עם המכשור שהיה, היה זול יותר להגביה את כל השטח עם עמודים ויסודות, וכך שינו, ושינוי זה הוסיף עוד סכום ענק להוצאות הבנין, כך כאשר הקבלן הציע לנצל את החלל לבנות בו אולם כינוסים, מלבד מה שבאותם ימים לא ראינו בו כן תועלת, ומה גם שהקבלן רצה על השכרת המקום ובנייתו סכום עצום, כאשר את סכומי העתק שהוצרכנו לבנין, הוא היה לנו, ועל כן יתרגנו על תוכניתו זו.

אם נראה לכם הרעיון, הוסיף ואמר, יש לי עדיין בבית את התוכנית הנדרשית של המקום, ואת האישורים הדחופים שהוצאתי באותם ימים מהעירייה על הוספת קומה נוספת למבנה, בהם מאושרת גם קומת החלל לשימוש.

יתר טוב מאז לא יכל להיות, ותוך זמן קצר התיישבו הגבאים יחדיו לתכנן את בניית המקום באופן הטוב והמוצלח ביותר, כאשר יושב ראש הגבאים מנסה לעזור לסייע בכל מי שיקבל, ואף שאר זקני המתפללים שמחו על רעיון נפלא זה, שעל ידו יהיו בקהילה שמחות רבות נוספות, בהם יוכלו להשתתף ולשמוח.

כשנכנסו הגבאים עם התוכנית לרב, המשך בעמוד הבא

כשהחל מסתול פירוק הקהילה, באחד מהימים הודיעו הגבאים המיתולוגיים, שגם היו כבר במרומי שנות השבעים לחייהם, שבבחינות הגבאים הם אינם מתכוונים להגיש מועמדות. אמנם משעת הודעת הגבאים ועד למועד הבחירות הקרובות, היה יותר משנה, בכל זאת, הודעתם זו של הגבאים המסורים, שהיו עצם מעצמה של הקהילה מאז הקמתה, העצימו את המערבולת שעברה בקהילה, ויחד עם שינוי פני הקהילה, ויציבתם של רבים בתקופה האחרונה, למקום אחד ומי למושב זקנים' או 'מושב ב"ד של מעלה', לתת דין וחשבון על כל מעשיהם, ועקב כך, היו גם אחרים שחשבו שכבר אין מקומם כאן, ועליהם לעבור להתגורר במקומות אחרים, כך שבמשך הזמן יותר ויותר ספסלים בבית הכנסת התרוקנו, והמשתתפים בשיעורי התורה התמעטו מחדש לחדוש. וכתוצאה מכל זה, הנכנסות בית הכנסת התמעטו, וכבר לא כיסו את הוצאותיו והגרעון גדל מחדש וחדוש.

תקופה קצרה לאחר ה'אראציט' הראשון של הרב הקשיש זצ"ל, מחציית השנה לפני מועד הבחירות הקרובות לגבאות, אסף הרב את כל הקהילה, וביקש לשמוע את דבריהם אודות מה שכולם יודעים, שקהילתם יורדת ודועכת משבוע לשבוע, כאשר במשך השנה האחרונה פרשו מהקהילה מכל מיני סיבות כשלושים משפחות, שכל אחד עבר למקום אחר, מי לשמים ומי בארץ, ויחד עם זאת כבר חלפה מחציית השנה מאז שהגבאים המסורים הודיעו שהם 'יוצאים לפנסיה', ואינם מתכוונים לשוב להתמודד על תפקיד זה, ועדיין לא היה אחד מהמתפללים שהציע את עצמו כמתמודד לתפקיד זה, וזאת מלבד הרעיון הכבד הרויבץ על קופת הקהילה, כך שלפי כל האגורות, במצאי חג השבועות הבא עלינו לטובה ולברכה, עלינו לסגור את הקהילה.

כחמשים חברי הקהילה שנוכחו באסיפה, רובם הנהנו בראשם לאות הסכמה, שזה המצב וזו המציאות ולא ניתן להתכחש להם. אלא שהיו גם יחידים שטענו שתייביב למצוא עצה ותושיה היאך ניתן להציל את הקהילה, לבל תמכר חליה בסופה למקום עבירה ועוון בשל חובותיה לבנקים ושאר הנושים. גם לעצנת מה ניתן יחידים הסכימו הרוב, אלא שלא היה להם כל רעיון מעשי

לרע זה, בו הציבור רוצה ומחפש אחר פתרון, המתין הרב, ופתח ואמר, שלמעשה היעוץ בפניו רעיון, שעל ידו ישנה אפשרות להשאיר את הקהילה על תכונתה, אלא שיש בזה כמה וכמה חסרונות, ועל כן הוא מבקש להציעה כעת בפני הציבור, וכל אחד יחשוב על הדבר בכובד ראש, ובמוצאי שבת הקרוב, תערך הצבעה על חברי הקהילה, ועל פי דעת הרוב יוכרע הדבר.

ההצעה היא, אמר הרב, שכידוע לכולכם, שבסמוך לבית מדרשו ישנו בית מדרש קטן וצפוף, של מתפללים האברכים הצעירים תושבי השכונה, וישנם עוד תושבים רבים בשכונה, החפצים להתפלל בבית כנסת מסודר, בו יוכלו לישב כחברים, ויהיה להם מקום משלהם, אלא שבאותו בית מדרש אין מקום עבורם, ועל כן, לפני כמה ימים נגישו אלי שלוש אברכים צעירים בעלי משפחות, שביקשו שנאפשר להם להשתלב בקהילתנו כחברים מן המנין, עם כל הזכויות והחובות, באומרם, שאם השילוב בין הצעירים למבוגרים יצליח, תוך זמן קצר יבואו בעקבותיהם עוד משפחות נוספות, שהם ימלאו חזרה את בית הכנסת בציבור צעיר ומרומן, ואותם הצעירים מוכנים לקחת על עצמם כל עול הקשור לבית הכנסת ולקהילה, וזאת חוץ ממה שהביעו את הסכמתם לשלם סכום מכוויד בכל חודש כדמי תרבות, שאם יכנסו עוד כשלושים משפחות מהם, הוא יכסה את כל ההוצאות השוטפות של בית המדרש כיום, ועוד ישאר עודף.

אמנם הצעתם נשמעת טובה עד מאוד, הוסיף הרב ואמר, אבל עם כל זאת אבקש מכם חברי בית הכנסת היקרים, לשקול היטב את הענין במשך שבוע הבא, כאשר החששות שלי מכם הם, שלא יהיו חליה התנגשויות בין המייסדים והמבוגרים לבין הצעירים, ומה גם שפעמים רבות, אברכים צעירים קצת יותר סוערים ופעילים ומבקשים לשנות מוסדיו עולם, ועל כן צריך קצת לתת על זה את הדעת, לחשוב אם הצר שווה בנזק המלך.

בעצתם של בניו מהמתפללים, הלך בר בית הכנסת למן ש"ס"א, הציע פניה את ההצעה ואת החששות, ולאחר כמה שאלות השיב מרן שליט"א, שאם יכינו הסכם ברור בין הצעירים למבוגרים, עם תנאים ברורים, זה יכול להיות דבר טוב. כששאל הרב אם כדאי לסכם שבכל מקרה של חילוקי דעות בין הצעירים למבוגרים, אם עשרה מחברי בית הכנסת המבוגרים יתנגדו לדבר, זכותם יהיה להטיל 'וטו', ולמנוע את הדבר, למרות שלא יהיה להם רוב, השיב מרן שליט"א שנראה שאם טוב זה הדבר, והוסיף לרבר, שה' יהיה בעזרכם להגדיל תורה ולהאדירה.

הצעתו של מרן התקבלה בעיני החברים, ובהצבעה שנערכה בין ארבעים וששה החברים שבאו לאסיפה במוצאי שבת, ארבעים ושנים הצביעו בעד, אחד הצביע נגד ושלושה נמנעו. בתום ההצבעה הודיע הרב כי ההצעה התקבלה, וחברי הקהילה פותחים את שעריהם לכל מבקש, גם אם גילו הוא פחות מנן שבעים שנה.

מאז אותו מוצאי שבת בו התקבלה ההחלטה החדשה, חל שינוי מבורך בכל הקהילה. בימים הראשונים הצטרפו חמש משפחות, שגובשו לשאחר מכן הצטרפו עוד שמונה משפחות, ובתום חודש הצטרפו למעלה משלושים משפחות, כשרובם ברוכות ילדים, כאשר כל ראש משפחה חתם על זכויותיו וחובותיו בקהילה, וכן שוחח ביחידות עם הרב, שהפנה את תשומת ליבו לכך שיש לכבד ולחדר את הזקנים מקימי הקהילה, ולהזהיר את הילדים להשתתף עוד יותר בכבודם, וחליה שלא יתחצפו או יזלזלו בכבוד הזקנים.

מבית כנסת ראש כי כמעט לא נשמע קול התפילה, חל הכנסת השליחה ציבור, שגם אותו לא תמיד שמעו, הפך בית הכנסת להיות למקום רנה ותפילה, כשקול התפילה החל להשמע בבית הכנסת, ובעקבות כך גם קול רנה של תורה, שבאו הצעירים ולמדו עם חברות בני גילם או ילדיהם.

אחד מהדברים העיבור קובעים את גובה המשכורות, בכל מקצוע ומקצוע, אינו הקושי והסיכון, גם לא ההשקעה והמסירות, אלא בעיקר ההיצע והביקוש. עבודה הרכובה בקושי פיזי רב, יחד עם סיכונים ושנים, ככל שהיצע המבקשים מלאכה זו יהיה רב מהאפשרות לעבודה בה, שרר הפועלים ירד ויצנח, ולעומת זאת, עבודה אחרת, קלה ונוחה, בלא כל סיכון, אילו היצע העובדים יהיה נמוך, והביקוש עבורם הוא גבוה, שכרם יעלה לאין ערוך ושיעור.

הפלא הגדול לפי זה הוא, שאחד מהתפקידים הנחשקים ביותר ברוב הקהילות בעולם, הוא ה'גבאות'. אמנם תפקיד 'רב הקהילה', העומד בראש הקהילה, הוא חשוב יותר, אלא שיש נחשב תפקיד 'נשק', וזאת משום שבדרך כלל הוא מינוי 'חד פעמי', לו ולדורותיו אחרי, כך שמלבד כמה מקומות בודדים בעולם בהם הצליחו בעלי מחלוקת להעביר את הרב ממקומו ותפקידו, בדרך כלל, הרב יושב על מקומו, ומנהיג את הקהילה על מי מנוחות, לאורך ימים ושנים, עד שיוירש את תפקידו לבנו אחרי, כך שאין כמעט מציאות של 'נחשקות' לתפקיד זה. מה גם שרובו של הציבור אינו מתאים לכל לתפקיד חשוב זה, שבעבורו צריכים לעמול בתורה ויראה עשרות שנים, לזכות לכתרה של תורה והוראה, והמיעוט שצביעו שראוי לאיצטליתא זה, אינו מורה שחושקים בה ורודפים אחריה.

לעומת זאת, הגבאות הוא אחד מהדברים הנחשקים ביותר, שאין כל יחס ופרופורציה בין המועמדים לתפקיד זה, לבין התפקידים הפניונים בפועל, וכפי שראויים בכל עת, שבקהילות רבות שתפקיד זה נקבע על ידי 'בחירות', ובכל עת בחירות, כמעט בכל קהילה וקהילה, ישנם רבים המתבזים קשות בכדי לזכות לתפקיד נכסף זה, ולבסוף, ברוב המקרים, נכשלים פעם אחר פעם, ולא נבחרים לתפקיד הסכסך. גם במקומות בהם אין בחירות לגבאות, בכל זאת, בכל עת רצון למחלוקת ומריבות, מתעוררים כמה יחידים ומבניסים את כל הקהילה לסחרור של מחלוקת אודות הגבאות, כאשר הם סטונים, מדוע יגוע חלקינו מלמשש בגבאות, וזועקים כעדת קרח בשעתו, 'כי כל העדה כולם קדושים... ומדוע תתנשאו בגבאותכם על קהל ה' וישראל'.

על כן, בודאי פלא גדול הוא מדוע משכורתם של הגבאים כה גדולה ועצומה, לאין ערוך ושיעור למשכורות אחרות, עד שמלבד העצר הנעים שה' משלם לכל מי שזוא לכבוד ולכבוד ביתו, עוד מברכים אותם כל בני הקהילה בכל מקום ובכל שבת, בברכת 'מי שברך' הנאמרת אחר 'קום פורקן' ולפני 'תפלת מוסף', שבמקבליהם עבורם ומברכים אותם, 'ויכל מי שעוסקים בארץ ציבור באמונה, הקב"ה ישלם שכרם יושלם מהם כל מחלה וירפא לכל גופם ויסלח לכל עוונם וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם, עם כל ישראל אחיהם ונאמר אמן'.

ישנם שאומרים שהסיבה שהגבאים צריכים שיכרו אותם כל כך הרבה, ובכל קהילה, וזאת על פי היסוד המקובל בשם 'החתם', שמי שאינו עושה, אין עליו כל טענה, ומי שיש עליו טענות, בידוע שהוא עושה, ומי שיש עליו הרבה טענות, בידוע שהוא עושה הרבה מאוד. על כל זה ימלט שהיה כאלו שבשעת כעסם על הגבאים על אשר עשו דבר שבעיניהם הוא שלא כדת וכדין, יפלט מפייהם חליה איזו שהיא קלה על הגבאים, על כן מלניעת השפעת אותה קלה, מברכים אותם כל בית ישראל בכל שבת ושבת.

ואילו אחרים סוברים, שכאשר אדם מברך את השני, הוא חושב עליו ועל מעשהו, וכאשר הציבור יברכו את הגבאים ויחשבו עליהם ועל מעשיהם, כמה הם מוסרים מזמנם ומכוחם למען הציבור, דבר יום ביומו, ערבי שבתות, שבתות ומוצאי שבת, ובמיוחד בתקופות הימים טובים, כאשר כל אחד ואחד עסוק בביתו, הם עוסקים בבית הכנסת ובכל צרכי הקהילה, ועוד מקבלים טענות על כל צעד ושעל. כאשר חושבים על הדבר, מגיעים למסקנה מהירה, שגם אם נעשו דברים שלא נראים כנונים לפי דעתנו, על כל זאת עלי להודות על כל מה שנעשה, כאשר מטרת עשייתם היא לטובת הציבור.

גם בקהילת עדת ישראל, ברוב והתפללו על אותם הגבאים בכל שבת ושבת, זה עשרות שנים. מאז הקמת הקהילה, בכל שלוש שנים נערכו 'בחירות לגבאות', אך בכל פעם מחדש נבחרו אותם שלשה גבאים. בבחירות הראשונות עוד היו כאלו שניסו להתמודד על הגבאות, והביטחו המתפללים שאם יבחרו בהם, יעשו הכל כרצונם, אבל רובו המחולק של הציבור לא נתן למתמודדים כל אפשרות להוכיח את עצמם, אלא המשיכו לתמוך ולבחור בגבאים הוותיקים. במשך השנים שעברו וחלפו היו כבר כאלו שהציעו שיבטלו את הבחירות לחלוטין, אבל בהוראתו של רב הקהילה, שעל פיו נשק כל דבר, השאירו את המצב כקדמותו, ובכל מוצאי חג השבועות' שמקץ שלוש שנים, היו בחירות בין חברי ועוד הקהילה לבחירת גבאים.

מדריך העולם שהקב"ה טבע בו, שכאשר עוברים עשרות שנים, הציבור מזדקן, ובמשך השנים רבים מתפללים בבית הכנסת הקבועים עיבורי להתגורר על יד מקומות בניהם ובוותיהם, אחריהם המשיך כבר לעבור לעולם שכולו טוב, והרב הקשיש היה משכיל להספיד כל אחד מהם במעלותיו שהיו לו, ושיש לכל חבריו ללמוד ממנו. ואולם כל אותה עת לא הצטרפו חברים חדשים לקהילה, וזאת משום שחברי הקהילה קבעו זמננו, לפני כמה עשרות שנים, שמפאת גודל הקהילה וחוטר במקומות הישיבה לכולם, לכן אין לקבל חברים חדשים לקהילה.

במהלך החורף של אותה שנה, הושרה הקהילה שברר גדול ומר, בפטירתו של רבם המשפילי זצ"ל. המתפללים שרובם ככולם היו קטורים לרב בקשר של קיימא', לקחו את דבר הסתלקותו כאבל יחיד' לכל אחד ואחד. גם מיניו שן בין הרב לממלא מקומו, אותו רכס מהמתפללים זכורים מאז היותו בחור צעיר, לא ייצב את המצב, ובעקבות כך רבים נוספים עזבו את הקהילה, ואחרים נוספים חשבו על עזיבה, והקהילה החלה במסתול של התפרקות.

